เทคโนโลยี
การเลี้ยงปูนา
เลียนแบบธรรมชาติ

"ปูนา" เป็นอาหารธรรมชาติที่อยู่ในวัฒนธรรมการกินของชุมชนชนบทมาช้านาน หาจับได้ตามท้องนาหลังฤดูเกี่ยวข้าว แต่ปัจจุบันผู้เฒ่าผู้แก่ต่างบอกกันว่า "ปูนาหายากขึ้นจำนวนลดลงเรื่อยๆ ต่างจากเมื่อ 40 กว่าปีก่อน เหมือนจะสูญพันธุ์กันหมดแล้ว" สาเหตุหลักเกิดจากระบบนิเวศห่วงโซ่อาหารในนาข้าวถูกทำลาย ท้องนาเต็มไปด้วยการใช้สารเคมี ยาฆ่าหญ้า ยาปราบศัตรูพืช ทั้งยังได้รับผลกระทบจากสภาวะโลกร้อน

ชาวบ้านภาคอีสานจับปูนามาบริโภคไม่ต่ำกว่า 100 ตัวต่อปี หรือประมาณ 2 กิโลกรัมต่อครัวเรือนต่อปี ขณะเดียวกันปูนาเป็นวัตถุดิบสำคัญในเมนูส้มตำ ร้านค้าต้องการใช้ปูนาไม่ต่ำกว่า 300 ตัว หรือประมาณ 6 กิโลกรัมต่อเดือน เมื่อจับปูนาจากธรรมชาติได้น้อยลง ทำให้เกิดการนำเข้าปูนาจากประเทศเพื่อนบ้าน ทั้งกัมพูชา ลาว และเมียนมาร์

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) โดยสถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (สท.) ได้สนับสนุน ผศ.ดร.นิภาศักดิ์ คงงาม และคณะ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ ดำเนินงาน **"โครงการพัฒนาการเลี้ยงปูนาเลียนแบบธรรมชาติอย่างยั่งยืนและถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชนในจังหวัดร้อยเอ็ดและสุรินทร์"** โดยมีเป้าหมาย

- ศึกษาสายพันธุ์ปูนาที่ชุมชนเพาะเลี้ยง ทั้งด้านชีววิทยา วงจรชีวิตและความเป็นอยู่ในสภาพธรรมชาติและในบ่อเพาะเลี้ยง เพื่อพัฒนาการเพาะเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น
- พัฒนาวิธีการเลี้ยงปูนาในระบบเลียนแบบธรรมชาติ เพื่อลดการปนเปื้อนของพยาธิที่ก่อโรคในคน ปลอดภัยต่อการบริโภค
- พัฒนาสูตรอาหารเลี้ยงปูนาจากวัตถุดิบที่มีอยู่ในท้องถิ่น
- พัฒนาแหล่งเรียนรู้การเลี้ยงปูนาเลียนแบบธรรมชาติในชุมชน
- ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงปูนาและการแปรรูปสู่ชุมชน

จากการศึกษาอนุกรมวิธานปูนาในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดสุรินทร์พบปูนาที่ชาวบ้านนิยมเลี้ยงมี 2 สกุล (จีนัส) คือ 1) สกุล *Sayamia* ได้แก่ ปูนาพันธุ์สมเด็จพระเทพฯ และปูนาพันธุ์กำแพงเพชร และ 2) สกุล *Esanthelphusa* เป็นปูนาประจำถิ่นของภาคอีสาน ในประเทศไทยปูนาทั้ง 2 สกุลได้ขึ้นทะเบียนไว้แล้วไม่น้อยกว่า 13 ชนิดพันธุ์ (สปีชีส์)

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ได้สนับสนุนให้ชุมชนเพาะเลี้ยงปูนาอย่างถูกต้องตามสายพันธุ์ เพื่อให้เกิดการเก็บรักษาสายพันธุ์ในชุมชนอย่างยั่งยืนตลอดจนจัดตั้งจุดเรียนรู้ในชุมชน สาธิตการเลี้ยงปูนาด้วยวิธีเลียนแบบธรรมชาติ โดยวิธีการรักษาระบบนิเวศที่เหมาะสม จำนวน 4 แห่ง ในจังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดสุรินทร์

จุดเรียนรู้การเลี้ยงปูนาเลียนแบบธรรมชาติ

สถานีปูนาเมืองบัว
ต.เมืองบัว อ.เกษตรวิสัย
จ.ร้อยเอ็ด

จุดเรียนรู้ปูนาบ้านสำโรง
ต.ศรีโคตร อ.จตุรพักตรพิมาน
จ.ร้อยเอ็ด

จุดเรียนรู้ศาสตร์พระราชา
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
วิทยาเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ต.ทุ่งกุลา
อ.ท่าตูม จ.สุรินทร์

จุดเรียนรู้ปูนาบ้านโคกเพชร
ต.ไพล อ.ปราสาท จ.สุรินทร์

ถ่ายทอดเทคโนโลยี

- พัฒนาผู้เลี้ยงรายเดิมให้เป็น**"เกษตรกรต้นแบบเลี้ยงปูนา"** จำนวน 12 ราย โดยถ่ายทอดความรู้การเลี้ยงปูนาเลียนแบบธรรมชาติและสูตรอาหารที่เหมาะสมแต่ละช่วงวัย
- ขยายผลความรู้สู่เกษตรกรรายใหม่ที่สนใจเลี้ยงปูนา จำนวน 150 ราย มีเกษตรกรเริ่มลงมือเลี้ยงตามคู่มือมากกว่า 50 ราย

การดำเนินงานของโครงการฯ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่นและชุมชนในจังหวัดสุรินทร์และร้อยเอ็ด ทำให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของปูนาที่เป็นทั้งแหล่งอาหารและแหล่งสร้างรายได้ โดยเฉพาะในช่วงสถานการณ์การระบาดของไวรัสโควิด-19 ผู้คนที่กลับบ้านสามารถทำอาชีพเกษตรผสมผสานร่วมกับการเลี้ยงปูนาเพื่อยังชีพ ลดการพึ่งพาแหล่งอาหารจากภายนอกชุมชน และมีรายได้จากการขายปูนากิโลกรัมละ 80-120 บาท

ข้อมูล ณ วันที่
26 มกราคม 2564

ข้อมูลโดย
ผศ.ดร.นิภาศักดิ์ คงงาม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ติดต่อสอบถามข้อมูลได้ที่
สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (สท.)
111 อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12120
โทรศัพท์ 0 2564 7000 โทรสาร 0 2564 7004
อีเมล agritec@nstda.or.th www.nstda.or.th/agritec